

Био сам у Америци. За просечног Србина, то је сасвим довољно да помисли да је већ све схватио и да све зна о тој великој земљи, те да то „стави на папир“. Или да рецимо предложи да и ми треба да урадимо нешто као Американци. Уосталом, томе нас уче управо многи наши тзв. експерти, који или никада нису били у Америци, или који и ако су и били, нису у ствари ништа разумели.

У сваком случају, изазову да напишем неколико речи о Америци, нисам ни ја одолео, иако сам у ствари говорећи о Америци, често мислио на Србију. Наравно, могло би се поставити и питање: а чему уопште још један путопис из Америке, - па зар о томе није већ све речено? Одговор би могао гласити: можда управо баш због тога јер када год нам се учини да о нечему знамо баш све, тада у ствари утврдимо да и не знамо довољно. Тако је и када је у питању Америка о којој још увек постоје и заблуде и неразумевања и различита идеолошка ограничења.

Има један домаћи филм „Три карте за Холивуд“ у коме један од јунака каже и следеће: „Више волим америчко говно него руску чоколаду“, или можда обрнуто, но сасвим је свеједно: постоји много неразумевања, много идеологије, па самим тим и заблуда. У сваком случају они којима је све америчко слатко и миришљаво, ни не треба да иду тамо, и овако и онако све ће им бити слатко и миришљаво, исто као и онима којима је све америчко извор свих зала. Када сам кретао пут Америке, у ствари сам пожелео да гледам отворених очију без предрасуда и да све што тамо видим покушам да у мислима пребацим у Србију и да покушам да одговорим на питање да ли би то у Србији било добро, да ли би функционисало?

Једна од заблуда јесте да су САД земља изразитог индивидуализма и слободе. Наиме, ако бисте просечном седамнаестоградњаку поставили питање: „Шта за вас у највећој мери симболизује Америка – слободу, индивидуализам и демократију; или патриотизам до границе национализма и дух колективизма?“ вероватно да би велика већина тих седамнаестодинака, без обзира да ли живе у Русији, Кини, Турској, Исланду, или Србији, одговорила да Америка првенствено симболизује слободу, а не патриотизам.

Ствари међутим у приличној мери стоје другачије. То наравно не значи да у Америци нема слободе, демократије, индивидуализма, али...

Већ само летимичан поглед на улице америчких градова, изненадиће вас бројем америчких застава - не стотине, него хиљаде застава на улицама Бостона, Њујорка, Чикага, Вашингтона. И то не само на званичним зградама, државним институцијама, већ и на приватним кућама. Просечан Американац ће на своју кућу ставити заставу своје земље, па чак и на свој аутомобил, мотоцикл, а виђао сам и оне у инвалидским колицима, који су се окитили заставом своје земље. То међутим не значи да ће вам судити уколико се дрзнете да запалите америчку заставу: Врховни суд је недавно стао на становиште да је то ваше право на слободу говора, изражавања, а што је једно од фундаменталних људских права у САД. Међутим, ако то не дај боже ипак урадите, е онда ће вас ваше комшије просто „запалити“, односно учиниће све да вам потпуно загорчају живот, а не много боље ћете проћи и на послу, од стране својих колега, шефова, пословних партнера. И онда наравно западнете у депресију, попијете неку чашицу више и, или седнете у кола да тако возите, или неког ошамарите. Онда сте тек у великом проблему и не преостаје вам ништа друго него да побегнете у Србију, земљу коју бије глас неслободе, недемократије и кршења људских права.

Казна коју можете добити за такве прекршаје ударања некога је драконска. Уопште узев, казне могу бити такве да вам се крв у жилама заледи. Боравећи у САД, читао сам један чланак у недељном магазину „Њујорк тајмс“ о извесном Greg-у Ousley-у. Прича је парадигматична по много чему. Дотични је рођен 1980. године и већ почетком деведесетих година почео је да показује знаке озбиљнијих психичких проблема. Неки то повезују са чињеницом да је управо тада, он затекао своју мајку у страстеном загрљају са блиским пријатељем свога оца. То је изгледа, како се каже у том новинском чланку, веома утицало на малог Greg-а. Било како било, тек, он је 1994. када је имао 14 година, украо очев пиштољ и убио на спавању и оца и мајку. Изведен је пред суд, али није му суђено као малолетнику, иако је имао само 14 година, већ је изведен пред суд за пунолетна лица. Проглашен је психички неурачунљивим, али кривим и онда је адвокат који му је додељен по службеној дужности са тужиоцем склопио нагодбу, споразум о признању кривице. По том споразуму, Greg је осуђен на казну затвора од 2 пута по 30 година – укупно 60 година затвора. Толико о споразуму о признању кривице који смо и ми преузели од Американаца.

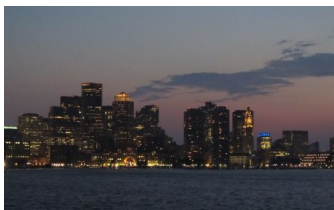
Након 19 година проведених у затвору, новинари „Њујорк тајмс“ су покренули иницијативу за пуштање овог, сада већ средовечног човека на условни отпуст, међутим, тужилац се томе за сада супротставља, сматрајући да овако строга казна ипак делује као пример који има превентивни ефекат на друге. Истовремено, из дотичног чланка сазнајем да је Врховни суд САД тек 2005. године прогласио да је неуставно изрицати и

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

примењивати смртну казну према малолетницима. Неко би рекао толико о слободи, либерализму, демократији и људским правима, али и Америци као светионику свега тога, а ја бих рекао: „у питању је јака држава, но боље ипак слаба и анархична држава као што је Србија у којој сви могу све, у којој нико ни за шта не одговара и којој сви могу да приговарају и држе придике о свему, па и о људским правима. Боље све то него да децу осуђујемо на смртну казну, или на доживотни затвор.“

Американци су иначе врло љубазан и учитив свет. Свака друга реч им је или please, или thank you, или sorry, или excuse me. Али, онда када полуде дохвате пиштољ или пушку улете у биоскоп и побију 12 људи као да су зечеви. Тако је урадио један човек у Колораду док смо ми боравили у Бостону. Право на поседовање оружја сматра се у САД једним од најважнијих људских права, а у неким државама дозвољено је да се оружје носи видно за појасом. На блоговима и интернет форумима покренула се након догађаја у Колораду и полемика око забране поседовања и ношења оружја, но, занимљив је став који уопште није усамљен: „Ех, да је у Колораду дозвољено ношење оружја на јавном месту, већ би се у дотичном биоскопу пронашао неко ко би помахниталог револвераши, упуцао на време, пре него што је он побио 12, а ранио пар десетина других мирних грађана“. Дискусија се још није била завршила, а у Милвокију је један други лудак упао у верски храм индијских Сика и побио њих шесторо.

Са друге стране, Американци поседују врло развијен колективистички дух, а то ће рећи свест о општем добру и свест о томе да је потребно деловати у интересу општег добра. Идеја „Community service-a“ је врло развијена, а што је најважније Американци се врло радо одазивају на позив да раде и делају за опште добро, у општем интересу, да волонтирају. Брига о чистоћи, реду и миру у суседству, те старање о потребама старих и деце је нешто чему се просечан Американац радо одазива. Изненадило ме је, али ме у ствари и није толико изненадило, када сам на улазу у амерички Конгрес, видео једног постаријег господина са беџом „волонтер“ који ме је упутио куда да идем и у који ред да станем да бих купио карте за туристичко разгледање. Питам се да ли би тако нешто могло да буде и код нас. Ми који смо одрастали у комунизму много мање имамо осећаја за заједништво, за „Community service“, него Американци, који се не либе да у слободно време узму учешћа у уређивању школских дворишта на пример.

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

Једне вечери у Бостону на пример, отишао сам на један мали излет бродом у воде Атлантика. Седели смо на крову бродоћа у дивно предвечерје, када је сунце залазило и бојило небо изнад бостонских облакодера у широк спектар боја од плавкасте до љубичасте, седели смо, а свима су нам поделили свеске са нотама и стиховима неких старо-енглеских и старо-америчких песама, које су мени помало личиле на каубојске. И кренуло је: готово читава два часа WASP-овци (White Anglo-Saxon Protestanst) - није било ниједног црнца, свега два-три Азијата и нас двоје из Србије - су сложено певали са великим надахнућем и ентузијазмом, не обраћајући пажњу ни на дивно небо у смирај дана, ни на skyline Бостона, града који по величини, броју становника, подсећа на Београд. Сетио сам се тада Мах-а Weber-а који је писао о духу протестантизма, а помислио сам и на то како и колико се ми дичимо нашом саборношћу. У ствари би имали шта да научимо од Американаца.

Но, са друге стране, тешко је имати 17 година у Америци. Знатно је боље имати 77 година. Са 17 година чини вам се да можете све и да вам припада све, имате и возачку дозволу, али, практично не можете ништа, јер практично вас нигде неће пустити ако не покажете идентификацију да сте пунолетни. Нити ће вам дати да попијете пиво, нити ће вас пустити да уђете у кафић после 8 увече. Уопште све се затвара и престаје са радом већ око 8 сати. У 9 је већ све празно: и у Бостону и у Вашингтону. У Чикагу још и тако-тако. Њујорк је нешто друго: кула вавилонска, али у другим градовима, у принципу све се затвара већ у 9 и тешко да ћете моћи да пронађете ресторан у којем можете да вечерате. Американци вечеравају рано, па завршавају негде до пола осам. На Нијагари на пример, када смо супруга и ја ушли у један ресторан око 8 и 15, пожуривали су нас да наручимо, јер кухиња само што није затворена. Служио нас је неки Румун Раду, који нам је рекао како ту раде и неке девојке из Македоније. „Туђината пушта да остане“, запевао сам у себи. Тек, ако је некоме ко има 17 година, стало до лудих журки и ноћних провода, треба да остане у Београду, а не да иде у Америку. Њујорк је друга прича. Ако пак имате 77 година, много тога је прилагођено вама и чешће се на путу као туристи могу срести управо људи те доби, него они млађи. Заправо Американци почињу да путују тек када оду у пензију, све до тада они марљиво раде, штеде и зарађују за пензију, за живот и путовања када оду у пензију. Потпуно супротно од нас овде, за које пензија значи мировање, мировину од свега. Мислим да би вероватно једна средина била најбоља могућа ствар.

С друге стране клинци овде у Србији, када се каже Америка помисле на добра, скупа кола и брзу возњу по широким булеварима. Али, није то баш тако. Прво и прво: тамо се не вози брзо – највећа брзина која је дозвољена на аутопутевима је 65 до 70 миља на сат и сви се тога придржавају максимално. У градовима пак, ограничења су често и до 20 миља, али се и тога сви придржавају. Вози се крајње опрезно и прописи се поштују до максимума. А све и да се хоће да се вози брзо, понекад је то просто немогуће, јер су гужве углавном невероватне. Био је петак рано поподне и ишли смо аутобусом из Њујорка за Бостон. Немогућа гужва учинила је да је аутобусу, иако у сваком правцу има

по две, три, па и четири траке, требало скоро два пуна сата док је убацио „у другу“. Али, зато смо имали бесплатан и добар бежични интернет који нам је омогућио да преко њега пратимо један део Ђоковићевог неуспешног дуела са Марејом на Олимпијади. У сваком случају, на „стоп“ се заиста стаје, тачкови се заиста „укопају“ и нема шансе да се не поштују саобраћајни прописи. То све говори о озбиљности, пре свега државе и апарата државне принуде, али и самих Американаца. У томе бисмо од њих много тога могли да научимо и прихватимо.

А што се тиче аутомобила, то су углавном све нама добро познати аутомобили. У Бостону нарочито, чини ми се да на улицама тог града, има више од 50% ванамеричких аутомобила. Највише је „Тојоте“, а онда се чини да су на другом месту „Хонде“. Јапански аутомобили су изузетно популарни у САД: осим „Тојоте“ и „Хонде“, ту је и „Нисан“. Ту су и аутомобили из Кореје: „Хјундаи“ и „КИА“. Онда се наравно човек подсети да је и наш „Југо“ кренуо у освајање Америке кад и „Хјундаи“, а где је сада „Хјундаи“, а где „Југо“? Без обзира што је у своје време „Југо“ био проглашен за најлошији аутомобил на америчком тржишту, чак и то је била нека реклама, њега је ипак тамо било, тамо где европских аутомобила, осим немачких, уопште нема. Видео сам једном једног „Реноа“ и два-три пута италијанског „Фићу“. Немци су врло присутни: „Мерцедес“ као бренд, као статусни симбол, а ту су и „BMW“ и „Ауди“, „Фолксваген“ („Пасат“ пре свега). Присутан је и шведски „Волво“, а остали су „Форд“ и „Џенерал моторс“. Људи се жале на цену бензина, иако је он јефтинији него код нас, - нешто мање од 1 долара по литру.

Једна од најјучатљивијих импресија је и та да су Американци, ужасно, невероватно, изобличено дебели. А толико се пропагира здрав живот, трчање (џогирање је врло распрострањено, али ту наравно нема дебелих, но, што је посебно интересантно нема ни црнаца, иако они и у Америци и уопште, предњаче када је реч о спорту). С друге стране, у јеловницима поред цена за поједина јела имате тачно означено колико калорија има дотично јело. Порције јесу врло велике у њиховим ресторанима, али није тачно да се једу само хамбургери, најпопуларнији су ипак стекови, а популарна су на пример и ребра на жару, а осим тога веома је популарна и мексичка храна, само не много љута, већ више некако сладуњава. Американци свако јело помало засладе. Ту је затим и кинеска, индијска храна, јапански суши и наравно италијански специјалитети. Чини се ипак да је кључ њихове болесне дебљине у генетски модификованој храни, која је врло јефтина, тако да нико не може бити гладан тамо, али зато врло лако постаје дебео, јер ако хоће да се храни немодификовано и здраво, онда он мора да добро отвори новчаник. На пијацама органске хране, парадајз кошта око 8 долара за кило, а векна француског

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

багета 4,5 долара, док у кафанама на пример пиво није скупље од 4,5 до 5 долара. Дебљина открива и ваш економско-социјални статус, што сте дебљи, то имате мање и храните се јефтиније и нездравије. Изузетак су Азијати, међу којима скоро да уопште нема дебелих, вероватно због њихове хране и начина спремања те хране у којој нема запршке. Можда бисмо и ми из тога нешто могли да научимо.

Чини се ипак да ми тешко можемо да научимо нешто, зато што су наши главни учитељи похађали тек само вечерње курсеве неолиберализма у Будимпешти и даље од оне „невидљиве руке“ на „слободном тржишту“ нису одмакли, те тако све оно што ми копирамо од Американаца, од слободног тржишта у економији, до тужилачке истраге и заштите сведока у кривичноправним стварима, код нас не може функционисати, јер Америка је велико, а ми смо мало тржиште и све се пре или касније своди на то. У питању је игра великих бројева. У Америци је лако спровести заштиту сведока, дати му нови идентите и преселити га из Сијетла у Мајами, или из Лос Анђелеса у Бостон. А одакле докле ми да пресељавамо људе? Из Параћина у Зајечар, из Чачка у Пирот?

Америка можда и не мора ништа да производи, можда може само да врти у круг своју унутрашњу трговину, а осим тога неће им ни Кинези дозволити да пропадну, јер ко би онда куповао кинеску робу? Србија све то не може себи да дозволи. Америка је игра великих бројева, Србија све то није. На пример тамо имате „Старбакс“ ланац кафића у којима можете купити нешто што није кафа, али што је ипак добар напитац, много бољи него обична америчка кафа која је прилично бљутава. Таквих „Старбакс“ кафића има на сваком ћошку у сваком граду Америке, те није претерано ако се каже да се свакодневно прода 100 милиона таквих кафа (Америка има преко 300 милиона становника). Па нека је зарада само један долар по једној кафи, а уз пут се може појести и по неки колачић, па ви сад рачунајте.

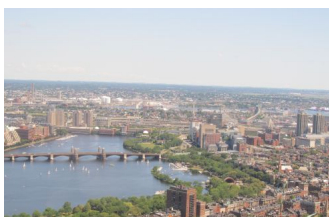
Ово се можда посебно види на примеру културе, коју би наши недоучени стручњаци да

потпуно препусте тржишту. Али, за читаву причу о тржишту, треба испричати о томе како смо били на Бродвеју и гледали данас врло популарни мјузикл „Мама миа“. Сценографија и костимографија крајње скромни, музика свима добро позната и певљива. Ансамбл разигран и распеван, тако да на крају уз чувене „Абине“ хитове цела сала стоји на ногама, плеше, плеска и пева. Можете видети и Индусе и Кинезе и Русе и Мексиканце и Арапе, Американце, ето чак и Србе како се клате у истом, свима познатом ритму и тада помислите како је то она најлепша слика глобалног и глобалистичког света данашњице и сутрашњице, какву човек само пожелети може. Њујорк се ту заиста приказује као најлепша престоница света. Но главна је ствар у томе да карта за тај мјузикл кошта од 70 до 240 долара. Сала је била пуна, а по мојој процени било је око 1.000 људи. Уз то све треба додати и чињеницу да понеких дана играју чак и две представе. Израчунајте то како год хоћете, али јасно вам је да за ово није потребна помоћ државе, а ако ви тај рецепт пренесете из Њујорка у Београд, онда нећете затворити само Народни музеј у Београду, што је већ урађено, већ ћете затворити и позоришта и све друго, а остаће само београдски сплавови и силиконска долина у Страхинића Бана, тј. нека врста балканског Лас Вегаса за провод маторих америчких богаташа скоројевића. Неће бити ничега што можемо да покажемо другима и да кажемо да и ми имамо. Тако на пример када сам у Музеју финих уметности у Бостону, угледао слику Клода Монеа „Катедрала у Руану“, сетио сам се да је Клод Моне направио неколико десетина таквих слика и да се једна налази и у нашем Народном музеју. Али авај, ко ће ми веровати да смо некада имали музеје, да смо имали државу и понос, да смо производили аутомобил који смо продавали управо тим Американцима?

Фантастичан је и музеј у Чикагу и његова колекција импресиониста и пост-импресиониста, али и Ел Грека и Веласкеза и Гоје. У Бостону сам на пример видео у једној галерији и један малецки цртеж оловком Рембранта (7 x7 цм, не више) кошта 35.000 долара. Добро рекао би човек богати су, па могу да и у Бостону и у Чикагу имају велелепне музејске колекције, али, онда у Миленијум парку у Чикагу испред тог Музеја, читам списак донатора: породица Клинтон; компаније Voimg и Coca Cola, као и банке Chase, итд. Замишљај како би то било у Србији: на пример породица Шутановац и земљорадничка задруга Мрчајевци.

Сличне су импресије и када је реч о Универзитетима у САД. На пример Харвард, основан још 1636. године. Па онда неко овде помисли како би и овде код нас могли да постоје приватни универзитети. Али, прво и прво, тамо школарина кошта 50.000 долара годишње, а студенти из целог света хрле на те Универзитете. Бостон је град Универзитета, чувен је такође и МИТ (Масачусетски институт технологије) основан око 1850 године, познат и по свом професору Ноаму Чомском, али и по цени школарине од такође „тричавих“ 50.000 долара годишње. Заједно са другим Универзитетима, у Бостону има око 250.000 студената, просто невероватно. Студенти из целог света, сви језици и све расе, такође један леп глобалистички осећај. Осим тога, тамо постоје и врло развијене спортске активности, студентски спорт је врло развијен, универзитетске

утакмице су врло посећене, па се и на томе зарађује. А и бивши студенти, који су данас успешни у целом свету, не можда толико због тога шта су научили на Универзитету, већ због тога кога су све упознали на Универзитету, ти бивши студенти након завршетка студија и остварене каријере, помажу значајним донацијама своје некадашње универзитете, па тако и Универзитет који је основао некада богати Џон Харвард, који је том Универзитету тада поклонио и значајна финансијска средства и богату колекцију књига за библиотеку. Имао сам срећу и задовољство да обиђем библиотеку Правног факултета на Харварду, која збиља више подсећа на музеј, него на класичну библиотеку и у којој има око 1,8 милиона различитих наслова. Конгресна библиотека у Вашингтону је још већа и то је заиста раскошно здање, које одише старином, лепотом и богатством. Понео сам овима на Харварду из Београда три књиге које је мој Институт за упоредно право, објавио у последњих годину дана. То радимо сваке године у последњих неколико година и увек добијемо захвалницу од стране Харварда и поред тога што имају толико књига. Рачунам, ако неко макар само прелиста те наше књиге биће користи и рачунам ако свако учини макар само толико, биће то можда не довољно, али ипак више него што је сада. А сада је нимало: у великој књижари на Петој авенији у Њујорку на одељењу туристичких бедекера, проналазим једну књигу о Србији, коју је, чини ми се коректно написао неки Американцац. Али, ту су и 2 књиге о Црној Гори, 5 о Словенији, и чак 15 о Хрватској. No comments, рекли би неки, а ја се питам зар после свих искустава са пропагандом, ови из нашег туристичког савеза нису могли да пронађу још неког Американца, који би потписао неку пристојну књигу, или увек размишљамо по систему „шта ме брига?“, односно по систему „има ли ту мене?“ И у књижари на Харварду, иста ситуација: о Србији се нити зна нешто, нити се пише нешто, осим што је једном приликом у „Њујорк тајмс“ био један чланак о томе како Србија постаје центар за трансплантацију пола. Насупрот томе на пример, у Конгресној библиотеци у Вашингтону, већ неколико месеци иде изложба о историји штампане и писане речи у Јерменији. Можда би неко о томе и у Србији могао да размишља.

Американци дакле не само својом кривицом о Србији не знају ништа. Питали су ме ипак за скорашње ратове, а ја сам покушао да им објасним да смо сви ми на Балкану оптерећени тешком историјом, те да су Срби имали стравична искуства са својеврсним „холокаустом“ у Другом светском рату, те да је та чињеница играла врло важну улогу у трагичним догађајима деведесетих. „Па добро зар не можете да опростите и заборавите“; питали би ме они. „Како смо ми заборавили и опростили Немцима и Јапанцима?“ Нисам хтео да полемисем са њима, али, то што су Американци заборавили и опростили Јапанцима на пример, не значи да су и ови опростили њима, нарочито не Хирошиму и Нагасаки. Осим тога, пало ми је на памет да им кажем да ми на Балкану

можда заиста и убијамо из страсти, али они када убијају, убијају хладнокрвно и рационално, без имало страсти и у Вијетнаму и у Авганистану и у Србији и у Ираку, само за рад неких геостратешких интереса и остварења економске користи, јефтиније нафте, или испробавања нових ракета, итд. Па сад, шта је горе?

Наравно нисам их то питао, јер, као што рекох они су врло учитив и љубазан свет. Смешно ми је међутим било када сам слушао њихову предизборну кампању. Најпре на телевизији Мит Ромни обећава 12 милиона нових радних места, све ми нешто познато, само што је разлика у бројкама. Америка је, као што рекох, игра великих бројева. У једном друштву полемика о Обама, па тако један професор каже да ако актуелни председник овако настави, увешће их у комунизам, док му други углавном противурече. Ја их гледам, слушам и само их питам: „А зар ви мислите да ваш председник збиља о нечему важном одлучује?“ Јао, као да сам их убо иглом у гузицу, поскакали су да ми објасне... Ја сам мислио да им цитирам Фидела Кастра који је Американцима препоручио да на следећим изборима гласају за робота, али наравно плашио сам се да би ме тада разапели на крст.

Јер, Американци су заљубљени у себе, они мисле да су у свему најбољи и да је њихов систем најдемократскији. Остали их углавном не занимају, па тако чак ни када је реч о Олимпијади. На дугачко ће извештавати о својима, али о другима ни речи. Када год би неко од њихових освојио златну медаљу, следила је репортажа и интервјуи и са родитељима и са школским друговима и са комшијама. О томе ко је освојио сребрну, а ко бронзану медаљу, ни реч. Толико о објективном информисању, које нас овога пута није оштетило, с обзиром да о нама нису ни имали шта да информишу.

Но, са друге стране дивео сам им се, нарочито када сем у Вашингтону видео споменик који су подигли својим војницима који су погинули у Вијетнаму. Једна велика црна плоча, на којој су исписана имена свих 59 хиљада и неколико стотина погинулих војника. Друго је наравно питање шта су ти војници радили тамо у Вијетнаму и колико деце су они тамо побили, а колико унесређили, али сетио сам се нашег споменика на Ушћу и вечне ватре, која је угашена. Можда су управо Американци то од нас захтевали, а можда смо се ми само њима додворавали, но било, како било ако не знате да цените сами себе, неће вас ни други ценити. И у Бостону на пример понекад на некој клупи можете прочитати како је та клупа посвећена „том и том“ војнику или официру, који је погинуо у Авганистану и Ираку бранећи америчке вредности. American way of life. Помислим како би ове наше невладине гуске гракнуле да ми у Београду подигнемо само једну клупу онима који су бранили Косово, или пак онима који су убијени у Братунцу. Али, дотичне боркиње за људска права имају или гушчију памет, или су се лако продале за шаку долара, иако вам је у Америци ипак потребнија шака платних картица, јер ако ништа друго, осим ситног бакшиша, од улазнице у музеје до таксија, све се плаћа картицама. By the way, нарочито

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

у Бостону има доста гусака и мени су оне биле врло симпатичне.

Американци су комуникативни. Тако у једном ресторану за шанк поред мене седа једна згодна плавуша и одмах ступа са мном у комуникацију. Рускиња пореклом, ради као стјуардеса, а иначе је болничарка. Пита ме да ли једна болничарка у Србији може да заради бар 75.000 долара годишње? Схватам да је то америчка мера, просечна плата за болничарку у САД. Шта да јој кажем, сем једно „па не баш толико“. За само пар минута стиже све да ми покаже на мобилном телефону: и слику пса „Лакија“ и слику своје куће и своје girlfriend-ice и свог boyfriend-а. Каже како је пре пар година била у Грчкој и како још увек сања ту дивну земљу. Свако мора да има неки сан, сан о обећаној земљи, некој земљи која је далеко од њега и која је баш зато и привлачна. Уосталом, то и јесте мит о Америци као обећаној земљи. И таман када наше ћаскање постаје све занимљивије и заводљивије, моја жена одлучује да морамо да кренемо. А у ствари, можда је Дона, тако се зове, ступила у комуникацију са мном, пре свега због моје жене? Who knows? American way of life.

American way of life је постао заправо најјаче америчко оружје, оружје којим су уништили супротни табор. Не ракете, већ Паја Патак, Кока Кола, жвакаће гуме, холивудски филмови, џинс, рокенрол. Присећам се професора управо са Харварда, извесног Joseph-а Nye-а, који је деведесетих развио теорију о тзв. мекој моћи, - а то ће рећи моћи да на своју страну, за своју идеју, привучете друге, пре свега оне са супротне стране. Илустрацију за ту теорију, проналазим у Библиотеци Џона Кенедија у Бостону, великој, црно-белој, модерној грађевини, смештеној на самој обали Атлантика. То је и музеј о животу, раду и трагичној судбини овог намлађег, јединог католика председника у историји САД. Одељак о чувеној кубанској кризи из 1962. године и самиту Кенеди – Хрушчов у Бечу. Њих двојица ту ипак уопште нису интересантна. Једна друга слика, међутим говори све: слика са састанка Жаклине Кенеди и Нине Хрушчов, Никитине супруге. Жаклину Кенеди никада нисам доживљавао као неку бог зна какву лепотицу, али ова слика јесте слика о два света, као небо и земља, као бог и шеширчија. Једна отмена, шармантна, дотерана, што би се рекло тип-топ, а друга једна дебела смешна, припроста сељачица обучена у неку дречаву цветну хаљинину која јој кипи на све стране. Ниједна жена на свету, ни тада, па ни сада не би пожелела да личи на ту Рускињу, нити би и један мушкарац Нину пожелео за своју жену. Тако да и поред свих својих техничких достигнућа, а понекад чак и предности, јер, први су послали човека у Космос, Совјети једноставно нису имали шансе да се супротставе Америци и њеном имиџу. Данас је наравно ситуација сасвим другачија и верујем да је просечна Рускиња и дотеранија и лепша и шармантнија од најчешће претерано дебелих Американки. О Српкињама, Београђанкама, да и не говорим.

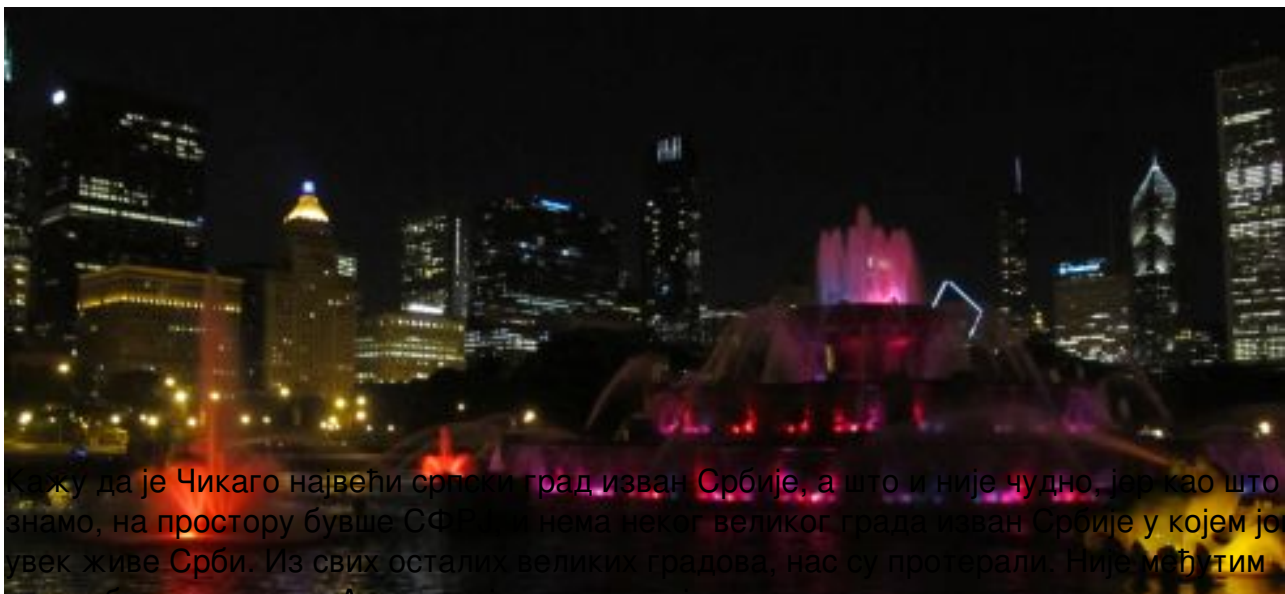
Сваки амерички председник, након што заврши свој мандат мора да подигне у свом

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

родном граду библиотеку. То заиста није лоше и то бисмо заиста и ми могли да уведемо као праксу. American way of life и даље међутим постоји, више у сновима и идеалима, него у реалности.

American way of life, или ти American dream, па то је кућа у предграђу, аутомобил у гаражи, троје деце, куче, и недељни „барбекју“ у дворишту. И док тако једемо тај „барбекју“ и не само реда ради кажемо нашим пријатељима, рођацима у Чикагу, како им је лепа кућа, а они скромно, али, искрено одговарају: ништа то није наше, све је то банчино. Али, банчино постаје у све већој мери и код нас, страни партнери који купују велике привредне и рудне комплексе у Србији, не купују то „живим“ „кеш“ новцем, него хипотеком и кредитом добијеним од стране банака. Прво добију кредит од банке, па тим кредитом купе, а све то ставе под хипотеку. Банке постају господари свега и свачега, свачијег живота, а новца и производње нема, већ се све врти у неком зачараном, виртуелном кругу. То је и довело до актуелне кризе, до кризе у којој у једној пословној згради, највишој згради од 100 и нешто спратова у Чикагу, ради око 20.000 људи. Такво лудило, морало је пре или касније да пукне, иако Американци данас тврде да су на изласку из кризе и да чекају само још нас Европљане.

Како да је Чикаго највећи српски град изван Србије, а што и није чудно, јер као што знамо, на простору бивше СФРЈ нема неког великог града изван Србије у којем још увек живе Срби. Из свих осталих великих градова, нас су протерали. Није међутим тешко бити странац у Америци, јер сви су ту једноставно странци и нико заправо ни не жели да растура и ради против интереса земље у коју је дошао најпре зато да би нешто зарадио, а онда се ту и задржао неко дуже време. Тако и Срби, у вечитој трци за доларом, за отплатом кредита, само понекад наврате у, на пример кафе-књижару „Буба-мара“ у Чикагу, да купе неку књигу на српском и послушају неку српску песму. Прекопута је кафе „Београд“, где се, кажу може пронаћи добар бурек, а у појединим радњама у близини, које углавном држе предузимљиви Италијани, може се пронаћи и „Књаз Милош“ кисела вода и „Плазма“ кекс. Те вечери у „Буба Мари“, орило се “Знам за један град, зове се Београд“ и „Ђурђевдан“. Мени је било помало тужно иако и смешно у

исти мах. Тужна ми је била та носталгија која се и поред свих зарађених долара ипак доброно осећа.

У бостонском метроу који је кажу најстарији у САД, ретко ћете срести неког да чита новине. Људи или гледају у празно, или се играју, читају нешто на интернету, на својим телефонима, ајпедима, ајфонима и сл. Изненадило ме је да доста читају књиге. Види се да је то град универзитета. После неког времена схватам да нема, или да врло мало има крезавог света, иако зубари тамо нису баш јефтине. Има и мало просјака. Можда их у Вашингтону и у Њујорку има нешто више, али ни тамо их нема баш много, као да су бескућници и просјаци схватили да се од нечег пробитачнијег мора живети, од нечега што доноси већи профит него што је само просјачење. У Њујорку ме мало више дирнула једна просјакиња, белкиња иначе. Написала је да има двоје деце, да је трудна, а да јој је газда дао отказ. Помислим где ће му душа, али тамо људи углавном и немају душе и све је некако прорачунато, засновано на најнижим људским страстима: похлепи, грамзивости и вечитим незадовољством постигнутим, те жељом да се има још више. То је суштина капитализма и његовог успеха као друштва, то да се стално упоређујете са оним бољим од себе и да желите да га достигнете. На глобалном, друштвеном плану то је можда и позитивно и здраво, али на индивидуалном плану крајње је нездравно, извор је сталних стресова и депресија, вечитог незадовољства које човека стварно чине несрећним, а што све доводи до тога да на крају једноставно „пукнете“. Можда и зато понекад они дохвате пиштољ, или пушку и мало припуцају.

На Волстриту затичем групицу од 10 до 15 више наркомана, хипика, просјака, него револуционара. То су остаци онога што се називало „Окупирајмо Волстрит“. Смешно и бесмислено, али и парадигматично у исти мах. Нису имали идеологију, али пре свега нису имали новац те нису ни могли да успеју. Ниједна револуција никада није могла да успе ако није било довољно новца, ако није имао ко да је финансира и организује. Одлазим зато у Рокфелеров центар на Петој авенији и посматрам чувене мурале Дијега Ривере. Он је 1932-34. године насликао и чувену слику „Човек на раскршћу“, где је на једној страни раскршћа на којем се налазио човек тога доба, насликао и Лењина. Рокфелер је побеснео. Дијега Ривера је одбио да уколни Лењина, па је Рокфелер уништио ту слику, тај део мурала. Касније је Ривера у мексичком музеју лепих уметности направио још једну слику, уствари копију са Лењином на раскршћу. Но све је у Рокфелеровом центру заиста у изразитом соц-реалистичком духу, као чувена статуа „Колхозница и радник“ у Москви. Све је толико соцреалистички помпезно, као да нисам у средишту капитализма, већ у средишту социјализма. Ништа чудно уосталом, јер познато је да је Ривера био комуниста и да је заједно са својом дружбеницом Фридом Кало пружао уточиште Троцком у Мексику. Можда је покојни Богдан Тирнанић ипак био у праву када је изрекао да је соцреализам и измишљен у Америци, у Холивуду. Размишљао о томе када излазим из Рокфелеровог центра и испред њега гледам у две статуе: једну Прометеја, а другу Атласа. Има заиста нечег соцреалистичког у свему. Можда су капитализам и комунизам у понечему слични, а пре свега у вери у прометејску

снагу човека („човек је наше највеће богатство“, сећам се те пароле) у борби за прогрес, за напредак у сваком погледу. А можда је и сам Рокфелер умешао своје, да не кажем прсте, него паре у долазак Лењина на власт, у пропуштање Лењина да без икаквих сметњи 1917. прође кроз Немачку са кофером пуним пара и тамо подигне револуцију. Без пара нема ничега, то је нешто што је алфа и омега читавог American way of life. Без пара нема ни револуције, то је нешто што ми одзвања у глави док напуштам Рокфелеров центар и размишљам о нама у Србији и свим нашим револуцијама, Размишљам такође и о ономе што је Милтон Фридман рекао, а што је у Америци подигнуто на пиједестал златног аксиома: „нема бесплатног ручка“. Какве ли су све ручкове појели они који су исфинансирали све наше преврате и револуције?

Све у свему, када сте у Америци не можете а да не размишљате о Србији. Не можете ни да не размишљате о светској историји уопште. Иако постоји предубеђење да је Америка млада, да је земља без историје то једноставно није тачно. Нарочито не у Бостону граду старе архитектуре, граду који по свему подсећа на енглеске градове, па тако и општина, део града у коме се налази Универзитет Харвард, носи назив Кембриџ. Има доста зграда са датумима хиљаду седамсто и нека година, иако се и они жале да су и њима архитекте прилично упропастиле град. Када год не знају шта да раде, архитекте свуда, па и у центру Бостона подигну високе стаклене солитере у којима се огледају неке старе зграде, или пак китњасте цркве каква је и црква Trinity на главном тргу у Бостону. У сваком случају, могло би се рећи да је Бостон симбол и антике из 17-18-19 века и интелектуалности у САД. Чикаго је симбол технолошког напретка, развоја и будућности. Вашингтон, који је можда и најлепши од свих ових поменутих градова, симбол је класичне, грчко-римске лепоте, са широким парковима и помпезним споменицима, пре свега Линколновим и Џеферсоновим меморијалима. Њујорк је ипак нешто што је посебно, нешто што је вероватно понајмање сама Америка, а понајпре симбол савремене Вавилонске куле, са Семирамидиним вртovima у облику високих солитера. Њујорк је можда најснажнији симбол савременог глобализма, али пре свега у оном најпозитивнијем могућем смислу. Вечита гужва и јурњава, све расе, сви језици и сва одела света и нико да због тога некога погледа попреко. Не знам како је било после 11. септембра, можда и није било баш све тако, но данас то изгледа тако. По много чему, ма како то звучало парадоксално, управо Београд подсећа на Њујорк, не само по ноћном животу, већ пре свега по толерантности, космополитском духу, опуштености и неуштогљености, али у оном најпозитивнијем смислу те речи. И Београд и Њујорк су малко прљави, а пре свега зато што, како би то рекао покојни Момо Капор, чисти су само они градови у којима човек и нема шта да баци на земљу. А можда је Капор волео Њујорк и зато што је у њему један од најзначајнијих музеја савремене уметности, који се зове баш као и он МОМА (Museum of Modern Art), музеј у коме можете пронаћи неке од најпознатијих ремек-дела уметности двадесетог века, од Далија и Де Кирика до Ворхола. Шта рећи, сем једно: „имали смо и ми једном један леп музеј савремене уметности.“ Ипак, треба рећу и то: само су ситничави, некреативни и досадни људи и градови, претерано педантни и уредни. Ни Њујорк, као ни Београд нису такви градови.

"American Way of Life"

Пише: Јован Ђирић
субота, 18 август 2012 11:06

Када смо у Њујорк долазили аутобусом из Вашингтона, када су се у измаглици кишног, спарног дана, указали небодери Менхетна, један старији црнац, рекао је једној малој девојчици поред себе, вероватно својој унуци: „Look New York“. Помислио сам тада на све путнике из 18, 19. или 20. века, који су уполовљавали у њујоршку луку и који су говорили те исте речи. Колико страсти, стрепњи, очекивања и одушевљења у тако мало речи. Тако је вероватно и са онима који долазе у Београд, само што ми који смо у Београду рођени и одрасли, тога углавном нисмо свесни. Можда тек понекад постајемо свесни и то онда када се у Београд враћамо из великог света, какав је управо Њујорк, јер, што би рекли: „свуда пођи, кући дођи“. Дођи и донеси оно што је лепо и успешно тамо, не прихватај оно што је лоше, али свакако сачувај оно што је овде добро и функционално. Нама, чини се управо такав начин гледања најчешће недостаје када одлазимо, или се враћамо из великог света.